

stresses, depressions, etc. Students with the low level of mental tolerance to stresses are prone to nervous breakdowns conditioned by physical and psychic overexertions. Mental tolerance to stresses may be caused by a number of psychological and social factors. As a result of the experiment it has been revealed that the most of the surveyed students have the trigger level of mental tolerance to stresses. Sanogenic thinking is directly dependant from personal needs for achieving success and avoiding failures, the ability to be psychologically stable under unfavorable conditions, from such character traits as respect for social standards, the desire to behave according to these standards. High stress tolerance determines sanogenic thinking. The more expressed insufficient adaptability of thinking towards changing environment is, the less expressed is sanogenic thinking helping to overcome difficult situations.

Keywords: sanogenic thinking, pathogenic thinking, reflection, rigidity, stress tolerance, mental tolerance to stresses, level of life satisfaction, psychosomatic complaints, volitional self-regulation, personality type, motivation, type of emotional reaction, anxiety, life-sense orientations, psychological well-being, students.

Подано до редакції 14.01.2016

Рецензент: д. психол. н., проф. Р. В. Каламаж

УДК: 373:78:159.953

Ірина Валеріївна Рожко,
аспірант кафедри методики музичного виховання, співів та хорового диригування,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
викладач музичних дисциплін ВКНЗ СОР «Лебединське педагогічне училище імені А. С. Макаренка»,
вул. Леніна 73, м. Лебедин, Україна

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ МУЗИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

У статті здійснено аналіз та порівняння існуючих підходів до визначення характерних особливостей розвитку пам'яті учнів початкових класів, конкретизовано зміст понять «механічний характер пам'яті», «логічна пам'ять», «довільне запам'ятовування». Автор акцентує увагу на важливості осмисленого запам'ятовування музичного матеріалу, порівнює продуктивність довільного і мимовільного запам'ятовування залежно від організації мнемічної діяльності. Серед визначення загальних та специфічних особливостей процесів пам'яті автор обґрунтовує доцільність розвитку в молодших школярів довільного типу запам'ятовування музичного матеріалу. Практичне значення статті полягає в узагальненні передового педагогічного досвіду з проблеми розвитку музичної пам'яті та визначенні вікових особливостей її розвитку в молодшому шкільному віці.

Ключові слова: музична пам'ять, психічний розвиток, мнемічна діяльність, механічний характер пам'яті, логічна пам'ять, довільне запам'ятовування.

Постановка проблеми. Роль когнітивних процесів у здійсненні музичної діяльності учнів – актуальна проблема теорії та методики музичного навчання сьогодення. Сприймання, мислення, уява, увага, а також пам'ять молодшого школяра, його психологічний досвід, емоційна, мотиваційна та інші сфери життєдіяльності особистості мають ряд суттєвих особливостей, що відрізняються від відповідних сторін психіки дорослої людини.

Зокрема, молодший шкільний вік з цілої низки психофізіологічних та педагогічних факторів може бути визначений як оптимальний для розвитку музичної пам'яті.

Функціонування музичної пам'яті, специфіка перебігу мнемічних процесів (запам'ятовування, збереження, відтворення, пригадування, забування) як структурних одиниць цього багатогранного та об'ємного поняття є особливими для різних вікових категорій учнів і для різних видів діяльності на уроках музичного мистецтва.

Попередні дослідження розвитку музичної пам'яті визначили наступний напрямок нашої педагогічної розвідки. Слід звернутися до вікових особливостей розвитку пам'яті молодших школярів, до специфіки перебігу мнемічних процесів під час загальної музичної освіти, а також здійснити аналіз видів та типів пам'яті, що беруть участь в музичній діяльності особистості молодшого школяра.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні ознаки розвитку вивчали такі науковці, як Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, Я. Коменський, О. Леонтьєв та інші.

Пам'ять у загальнопсихологічному аспекті розглянули П. Блонський, С. Бочарова, Г. Еббінгауз, Л. Занков, В. Ляудіс, А. Смірнов та інші. Пам'ять як особливий пізнавальний процес виступила об'єктом досліджень таких науковців, як Л. Виготський, О. Леонтьєв, О. Лурія, Ж. Піаже, А. Реан, С. Рубінштейн, С. Заїка, Р. Бернс.

Особливості розвитку пам'яті в молодшому шкільному віці вивчали дослідники: С. Бочарова, Л. Занков, С. Рубінштейн, С. Заїка, Р. Бернс.

Особливості розвитку пам'яті в молодшому шкільному віці вивчали дослідники: С. Бочарова, Л. Занков, С. Рубінштейн, С. Заїка, Р. Бернс.

ков, П. Зінченко, З. Істоміна, О. Леонтьєв, В. Ляудіс, К. Мальцева, А. Смірнов, Т. Хомуленко, Л. Обухова.

Дослідженням розвитку пам'яті та мнемонічних здібностей дітей займалися В. Ляудіс, А. Смірнов, Л. Черемошкіна, В. Шадріков; застосування логічних прийомів запам'ятовування розглядали Л. Занков, П. Зінченко, З. Істоміна. Специфіку музичного запам'ятовування вивчали А. Бриль, І. Кевішас, І. Мальцева, С. Самолдіна та ін.

Мета статті – визначити головні особливості розвитку музичної пам'яті молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Згідно із загальноживаною віковою періодизацією розвитку (Д. Ельконін, Л. Виготський), що відштовхується від провідного виду діяльності особистості, до молодшого шкільного віку прийнято відносити дітей від 7 до 10 (11) років. Ведучим когнітивним процесом в цей життєвий період є пам'ять.

Значна частина робіт, присвячених вивченню розвитку музичної пам'яті особистості розкриває перебіг процесів запам'ятовування, збереження і відтворення музичного матеріалу за різних обставин.

При цьому автори спираються на фундаментальні психологічні дослідження проблеми пам'яті (О. Леонтьєв, А. Смірнов, П. Зінченко та ін.), вихідним пунктом яких є положення про опосередкований характер людської психіки та про діяльність, яка визначає фактори її розвитку.

Методологія аналізу психічних процесів у цілому, і пам'яті зокрема, активно вивчалася німецьким психологом-експериментатором Г. Еббінгаузом. Головні особливості розвитку пам'яті молодших школярів, порівняння мимовільного та довільного запам'ятовування знайшли відображення в роботах науковців: А. Смірнова, П. Зінченко, О. Леонтьєва. Роль осмислення та розуміння того, що заучується дитиною у своїх працях, вивчав Н. Добролюбов.

Проблема розвитку пам'яті розглядалася в психології та педагогії протягом століть. Серед основоположних факторів впливу на пам'ять є вікові особливості, на врахування яких наголошував Я. Коменський. Його принцип природовідповідності спирається на своєчасність і послідовність розвитку особистості: «Як у природі все відбувається в свій час, так і у вихованні все повинно йти своєю чергою – своєчасно і послідовно» [6, с. 329].

На думку А. Смірнова, саме молодший шкільний вік є найбільш сприятливим для розвитку здатності запам'ятовування і відтворення матеріалу, «молодший шкільний вік залишає багато яскравих спогадів» [12, с. 167].

Серед важливих особливостей пам'яті, притаманним дітям молодшого шкільного віку, є її *механічність*.

Науковець К. Бюлер, вивчаючи проблему дитячої пам'яті, стверджував, що вона носить механічний і суб'єктивний характер. На його думку, дитина досить охоче заучує навіть зовсім беззмістовний матеріал механічно, якщо лише її «інтерес збуджується деяким ритмом і мелодією» [2, с. 588-589].

Довільна ж пам'ять виникає в дітей вже протягом дошкільного дитинства, з трьох-чотирирічного віку, але вони лише вчаться керувати цим процесом. Дошкільнята роблять самостійні спроби ставити мнемічну мету, у них формуються спеціальні мнемічні дії.

Ознаками *довільності пам'яті* є володіння прийомами та способами свідомого опрацювання матеріалу з метою запам'ятовування, такими як: угруповання матеріалу, визначення зв'язків між його частинами, складання плану, поділ матеріалу на частини та ін. [12, с.167-168].

Матеріали, отримані в роботі Н. А. Корнієнко, вказують на наявність вже в дітей дошкільного дитинства узагальнень щодо запам'ятовування, здібностей до об'єднання матеріалу в смислові групи [7], що свідчить про осмислений характер їхньої пам'яті і може слугувати для спростування положення про сутто механічний характер пам'яті дітей дошкільного віку.

Здатність дітей молодшого шкільного віку до довільного запам'ятовування значно різниться протягом перших років навчання у школі. Діти 7-8 років часто запам'ятовують без застосування будь-яких засобів набагато простіше, ніж запам'ятовують, осмислюючи і організовуючи матеріал.

Особливості мимовільного і довільного запам'ятовування музичного матеріалу молодшими школярами вивчалися Є. Мальцевою [9, с. 304-330]. Автор показала відмінність між процесами заучування музичного матеріалу учнями 1-2 та 3-4 класів. Перші запам'ятовують мелодії без вольових зусиль, мимоволі; заучування ж музичного матеріалу учнями 3-4 класів відбувається більш активно, довільно.

У дослідженні З. Істоміної було виявлено, що процес пригадування раніше, ніж запам'ятовування, набуває довільного характеру. Експериментальні матеріали, отримані науковцем, показали, що тільки виявивши свою неспроможність до відтворення даного їй мнемічного завдання, дитина усвідомлює той факт, що не була достатньо активною при вислуховуванні завдання і не зробила нічого для того, щоб його запам'ятати [4, с.111].

Динаміка змін здатності до використання осмисленого запам'ятовування добре простежується відповідно до різних періодів молодшого шкільного віку. І якщо в учнів 1-2 класів практично відсутня потреба у використанні способів осмисленого запам'ятовування, то вже наприкінці навчання в початковій школі діти самостійно звертаються до нових способів запам'ятовування навчального матеріалу.

Один із підходів до вивчення пам'яті носить діяльнісний характер. Психолог Є. Заїка зазначає, що «пам'ять повинна вивчатися не як ізольована психічна функція, а в контексті людської діяльності»[3]. Реалізація цього принципу призвела до того, що в конкретних дослідженнях насамперед стали вивчатися два основних аспекти зв'язку пам'яті та діяльності: залежність запам'ятовування від особливостей

діяльності та структура запам'ятовування як особливого виду діяльності людини.

Для молодшого шкільного віку (6-10 років) провідною стає навчальна діяльність. Більшість дослідників сучасності вказують на те, що саме вона визначає перебіг мнемічних процесів, їх основні характеристики.

Зміна основної діяльності особистості молодшого школяра на навчальну являється суттєвою обставиною в житті дитини. Навчальна діяльність викликає стрімкий розвиток вищих психічних функцій (І. Кулагіна, А. Реан) – мислення, пам'яті, уваги та уяви, довільності цих процесів [8, с. 260]. У цій діяльності дитина «засвоює основи теоретичної свідомості і мислення людей» [10, с. 168]. У процесі такого засвоєння у молодшого школяра виникають головні психологічні новоутворення – довільність і усвідомленість усіх психічних процесів, їх внутрішнє опосередкування, яке відбувається через засвоєння системи наукових понять, їх «інтелектуалізація» [10, с. 195].

Систематизовані знання виникають у результаті здійснення людиною конкретних цілеспрямованих дій з метою запам'ятовування та збереження в пам'яті матеріалу. Така спеціальна діяльність суб'єкту із запам'ятовування та відтворення поданого матеріалу носить назву *мнемічної діяльності*.

Дослідження науковців (О. Леонт'єв, П. Зінченко), вказують на те, що вже у дошкільному віці у дитини починає формуватися власне мнемічна діяльність, що має свої специфічні цілі, прийоми та способи.

Як вважає А. Смірнов, поняттєве мислення, що формується в процесі навчальної діяльності учнів початкових класів, викликає розвиток у них високого рівня мнемічних дій [12, с. 167-168].

На ефективність навчання в молодшому шкільному віці прямий вплив чинить пам'ять його суб'єкта. Тому найбільш ефективною в цей період буде цілеспрямоване педагогічне керівництво мнемічною діяльністю учнів.

Пам'ять школяра безперервно розвивається під впливом навчання. У 1 та 2 класах вона характеризується деякими своєрідними рисами. Так, для більшості молодших школярів притаманною є особливість не ставити перед собою завдання запам'ятати, і відтворюють вони тільки те, що запам'яталося мимоволі.

Диференціація музичного запам'ятовування в дітей молодшого шкільного віку простежується наступним чином: молодший школяр (1-2 кл.) поки ще не здатний під час первинного сприймання чи слухання музичного твору розчленовувати його, порівнювати окремі його частини. Це відбувається через недостатню розвиненість здатності учнів 1-2 класів до аналізу. Дитина не завжди може помітити навіть те, що мелодія двох наступних куплетів пісні однакова. Якщо розділяти завдання (ніби оглядаючи об'єкт, що сприймається, різними його сторонами), то і сприйняття поступово буде диференціюватися.

Молодші школярі не роблять зусиль запам'ятати мелодію пісні. При повторному її прослуховуванні уч-

нями відтворюється початковий варіант, тож просто необхідно допомогти дитині сприйняти ряд особливостей, що характеризують мелодію задля поліпшення запам'ятовування. Можна, наприклад, вказати на характерну інтонацію пісні, на подібність її частин (речень), на повтор мелодійного фрагменту і т. д.

Часто діти молодшого шкільного віку плутають відчуття «знайомості», що виникає при впізнаванні мелодії чи при повторному її сприйманні, за показник істинного знання цієї мелодії; в той же час вони ще не можуть її з точністю відтворити.

В процесі навчання вже першокласники досягають значних успіхів; змінюється і характер музичного заучування, яке стає все більш довільним і свідомим. У 3-4 класі в учнів виникають вже більш чіткі уявлення в процесі слухання музики, і вони, хоча ще в дуже недоскональній формі, використовують їх як для характеристики прослуханого, так і для відтворення.

Заучування стає цілеспрямованим і активним. Діти часто роблять самі спроби відтворювати матеріал і іноді просять не програвати мелодію, поки вони самі не спробують її пригадати. Починається самостійна організація діяльності із музичного запам'ятовування.

На початку розучування мелодії учні 3-4 класів з першого ж її сприйняття починають запам'ятовувати деякі характерні риси мелодійного руху. В подальшому процесі ці моменти упізнаються і стають опорою для запам'ятовування, у дітей з'являються ознаки узагальненого сприйняття і уявлення мелодії. Запам'ятовуються певні мелодійні «звороти», «ходи» (на основі вже отриманого музичного досвіду); це прискорює процес запам'ятовування і пригадування мелодії.

Нарешті, у дітей 3-4 класів вже відзначається здатність контролювати своє виконання. Слуховий контроль полягає в розпізнаванні правильності виконання мелодії і в знаходженні помилок та неточностей.

Дослідженням розвитку музичної пам'яті як засобу удосконалення співацької діяльності молодших школярів займалася А. Бриль. Серед умов, що сприяють розвитку музичної пам'яті, автору вдалося вперше виявити вплив на мнемічні процеси основних музично-семантичних компонентів (звуквисотного і ритмічного), вплив мотивації на продуктивність музичного запам'ятовування, а також розробити практичні прийоми, що сприяють ефективному запам'ятовуванню музичного матеріалу молодшими школярами [1, с. 4].

Крайньої необхідності в запам'ятовуванні музики для виконання хореографічних рухів молодшими школярами немає. Значний інтерес представляють результати досліджень К. Самолдіної [11] про вплив моторики на запам'ятовування музичного матеріалу при його сприйнятті на слух. Проведене дослідження показало, що в тих випадках, коли у молодших школярів слухання музики супроводжується рухами (погойдування руками, виконання танцювальних рухів, ходьба під музику і т.д.), воно краще зберігається в пам'яті.

При роботі з музичним матеріалом учні молодших класів починають використовувати способи сми-

слової обробки музичної інформації лише за допомогою педагога. Їм досить важко збагнути логіку міркувань про музику, відшукати необхідні опорні пункти для запам'ятовування, порівнювати частини форми (рух мелодії, темпові, чи динамічні зміни). А в якості способів кращого запам'ятовування при самостійному вправленні учні користуються лише повтореннями, розподіленими у часі, як при запам'ятовуванні, так і при відтворенні музичного матеріалу.

Перш ніж щось запам'ятати, діти намагаються зрозуміти те, що від них вимагається. До механічного запам'ятовування вони також вдаються, після виникнення труднощів в розумінні й осмисленні матеріалу.

Процес виділення і усвідомлення дитиною мнемічної мети вивчався З. Истоминою. Науковцем було встановлено, що виділення мнемічної мети дитиною відбувається в тому випадку, коли вона стикається з умовами, які вимагають від неї активного запам'ятовування і пригадування [4, с. 105].

Логічна пам'ять характеризується використанням спеціальних розумових процесів як засобів запам'ятовування матеріалу. Така пам'ять заснована на розумінні.

Дослідники Е. Брунsvік, Л. Гольдшейдер, вивчаючи вікові відмінності у співвідношенні запам'ятовування беззмістовного і осмисленого матеріалу, дійшли висновку, згідно з яким логічна, або осмислена, пам'ять розвивається з 11-12 років, а до цього переважає механічна, асоціативна пам'ять [4, с. 7].

Як зазначає Л. Обухова, логічна обробка навчального матеріалу може відбуватися дуже швидко, і з часом здається, що дитина просто вбирає в себе відомості, як губка, насправді цей процес складається з багатьох дій [10, с. 153].

Розвиток логічної пам'яті молодших школярів повинен бути ретельно спланований та мати власну педагогічну організацію. Оскільки для дітей цього віку не властиве свідоме використання прийомів смислової об-

робки матеріалу, самостійно вони вдаються лише до повторення як засобу запам'ятовування. Але навіть успішно освоївши в ході навчання способи смислового аналізу і запам'ятовування, діти не відразу приходять до їх застосування в навчальній діяльності.

Предметом дослідження професора музики І. Кевішаса є проблема логічного запам'ятовування музичного матеріалу на заняттях співом [5, с. 48-53]. Автор зазначає, що ефективними прийомами, які сприяють швидкому запам'ятовуванню музики, є аналіз музичного матеріалу від цілого до часткового і використання методу угруповання.

Специфіка навчання в молодших класах полягає в необхідності відтворення учнями невеликого за обсягом матеріалу, тому що у молодших школярів *обсяг пам'яті* невеликий та з плином часу збільшується [8, с. 261].

Дитячий психолог А. Обухова подає й інші характеристики пам'яті молодшого школяра: яскраво виражений пізнавальний характер, усвідомлення особливого мнемічного завдання та відокремлення його від інших, інтенсивне формування прийомів запам'ятовування [10, с. 146].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, пам'ять у ранньому дитячому віці є однією з центральних та основних психічних функцій, в тісному зв'язку з якою будуються всі інші когнітивні процеси. Важливим питанням є проблема розвитку пам'яті. Як і всі здібності, пам'ять піддається значному розвитку і вдосконалюється під впливом відповідно організованих педагогічних зусиль. Педагогу необхідно, вивчивши властивості музичної пам'яті учня, створювати сприятливі умови для її розвитку.

Перспективи подальшої розвідки націлені на здійснення аналізу педагогічних умов розвитку музичної пам'яті особистості молодшого школяра, а також на визначення місця емоцій та мотивації особистості в мнемічній системі учня початкових класів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брыль А. К. Формирование музыкальной памяти как необходимое условие совершенствования певческой деятельности младших школьников: автореф... канд. пед. наук.: 13.00.02 / А. К. Брыль. – М., 1979. – 15 с.
2. Выготский Л. С. Психология развития человека / Л. С. Выготский. – М.: Изд-во Смысл; Изд-во Эксмо, 2005. – 1136 с.
3. Заїка Є. В. Пам'ять в структурі діяльності та в процесі розвитку / Є. В. Заїка. – Х.: ТОВ «Щедра садиба плюс», 2014. – 514 с.
4. Истомина З. М. Развитие памяти / З. М. Истомина. – М.: Психология, 1977. – 120 с.
5. Кевішас І. І. Запоминание музыкального материала младшими школьниками / И. И. Кевішас // В сб.: Музыкальное воспитание в школе. Вып. 2. М.: Музыка, 1976. – С.48-53.
6. Коменский Я. А. Великая дидактика / Я. А. Коменский // Избр. пед. соч. – М., 1982. – Т. I. – С. 329-331.

7. Корниенко Н. А. Развитие памяти у детей школьного возраста / Н. А. Корниенко. – М.: Росмэн, 2012 – 384 с.
8. Кулагина И. Ю. Возрастная психология; Полный жизненный цикл развития человека / И. Ю. Кулагина, В. Н. Колюцкий. – М.: ТЦ «Сфера», 2001 – 464 с.
9. Мальцева Е. А. Психологический анализ музыкального развития младшего школьника. / Е. А. Мальцева // Психология младшего школьника. [Под ред. Е. И. Игнатъева]. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1960. – с. 304-330.
10. Обухова Л. Ф. Возрастная психология / Л. Ф. Обухова. – М.: Российское педагогическое агентство, 2002. – 374 с.
11. Самолдина К. А. Роль моторики в музыкальном развитии и воспитании младших школьников: Автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / К. А. Самолдина // НИИ содерж. и метод. обуч. АПН СССР. – М., 1974. – 18 с.

12. Смирнов А. А. Возрастные и индивидуальные различия памяти / А. А. Смирнов. – М.: АПН, 1999. – 221 с.

REFERENCES

1. Bryl, A. K. (1979). Formirovaniie muzykalnoi pamyati kak neobkhdimoe usloviie sovershenstvovaniya pevcheskoi deyatel'nosti mladshykh shkolnikov [The formation of musical memory as a necessary condition for improving the activity of younger schoolchildren]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Moscow [in Russian].
2. Vygotskiy, L. S. (2005). *Psikhologiya razvitiya cheloveka [Human Development Psychology]*. Moscow: Smysl, Eksmo [in Russian].
3. Zaika, Ye. V. (2014). *Pamiat v strukturi diialnosti ta v protsesi rozvytku [Memory in the structure of activity and the process of the development]*. Kharkiv: Shchedra sadyba plus [in Ukrainian].
4. Istomina, Z. M. (1977). *Razvitiie pamyati [The development of memory]*. Moscow: Psykhohyia [in Russian].
5. Kevishas, Y. Y. (1976). Zapominaniie muzykal'nogo materiala mladshimi shkolnikami [The memorizing of music material by junior schoolchildren]. *Muzikalnoe vospytanye v shkole – Music education at school, 2, 48-53* [in Russian].
6. Komenskiy, Ya. A. (1982). *Velikaya didaktika [The Great didactics]*. Moscow [in Russian].
7. Kornienko, N. A. (2012). *Razvitie pamyati u detei shkol'nogo vozrasta [The development of memory of school age children]*. Moscow: Rosmen [in Russian].
8. Kulagina, Y. Yu., Kolyutskiy, V. N. (2001). *Vozrastnaya psikhologiya; Polnyi zhiznennyi tsykl razvitiya cheloveka [Age-related psychology; The complete life cycle of human development]*. Moscow: TTs «Sfera» [in Russian].
9. Maltseva, E. A. (1960). Psikhologicheskii analiz muzykal'nogo razvitiya mladshego shkolnika [The psychological analysis of the musical development of junior schoolchildren]. *Psikhologiya mladshego shkolnika – Psychology of junior schoolchildren*. (pp. 304-330) [in Russian].
10. Obukhova, L. F. (2002). *Vozrastnaya psikhologiya [Age-related psychology]*. Moscow: Rossiskoe pedagogicheskoe agentstvo [in Russian].
11. Samoldina, K. A. (1974). Rol motoriki v muzykal'nom razvitiie i vospitanii mladshykh shkolnikov [The role of motility in the musical development and education of junior schoolchildren]. *Extended abstract of Candidate's thesis*. Moscow: NYU soderzh. y metod. obuch. APN SSSR [in Russian].
12. Smirnov, A. A. (1999). *Vozrastnye i individualnyie razlichyia pamyati [The age and individual differences of memory]*. Moscow: APN [in Russian].

Ірина Валерієвна Рожко,

аспірант кафедри методики музикального виховання, пеня і хорового дирижування,
Сумської державної педагогічної університету імені А. С. Макаренка,
преподаватель музикальних дисциплін ВКУЗ СОС «Лебединське педагогічне училище імені А. С. Макаренка»,
ул. Леніна 73, г. Лебедин, Україна

НАУЧНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МУЗЫКАЛЬНОЙ ПАМЯТИ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Роль когнитивных процессов в осуществлении музыкальной деятельности учащихся – актуальный вопрос теории и методики музыкального обучения современности. Восприятие, мышление, воображение, внимание, а также память младшего школьника, его психологический опыт, эмоциональная, мотивационная и другие сферы жизнедеятельности личности имеют ряд существенных особенностей, отличающихся от соответствующих сторон психики взрослого человека. В частности, младший школьный возраст по целому ряду психофизиологических и педагогических факторов может быть определен как оптимальный для развития музыкальной памяти. Функционирование музыкальной памяти, специфика протекания мнемических процессов (запоминания, сохранения, воспроизведения, припоминания, забывания) как структурных единиц этого многогранного и объемного понятия являются особенностями для разных возрастных категорий учащихся и для различных видов деятельности на уроках музыкального искусства. В статье проведен анализ и сравнение существующих подходов к определению характерных особенностей развития памяти учащихся начальных классов, конкретизировано содержание понятий «механический характер памяти», «логическая память», «произвольное запоминание». Автор акцентирует внимание на важности осмысленного запоминания музыкального материала, сравнивает производительность произвольного и непроизвольного запоминания в зависимости от организации мнемической деятельности. Среди определения общих и специфических особенностей процессов памяти автор обосновывает целесообразность развития у младших школьников произвольного типа запоминания музыкального материала. Практическое значение статьи заключается в обобщении передового педагогического опыта по проблеме развития музыкальной памяти и определении возрастных особенностей ее развития в младшем школьном возрасте. Даная работа является изложением промежуточных результатов научной работы по развитию музыкальной памяти учеников начальных классов и освещает теоретические вопросы по проблематике научного исследования. Память в раннем детском возрасте является одной из центральных и основных психических функций, в тесной связи с которой строятся все остальные когнитивные процессы. Важной проблемой является вопрос о развитии памяти. Как и все способности, память может совершенствоваться под влиянием соответственно организованных педагогических усилий. Изучив свойства музыкальной памяти ученика, педагогу необхо-

димо создавать благоприятные условия для ее развития. В дальнейшем исследование будет нацелено на осуществление анализа педагогических условий развития музыкальной памяти личности младшего школьника, а также на определение эмоций и мотивации личности в мнемической системе ученика начальных классов.

Ключевые слова: музыкальная память, психическое развитие, мнемическая деятельность, механический характер памяти, логическая память, произвольное запоминание.

Iryna Rozhko,
*post-graduate student, Department of Methods of Music Education, Vocals and Choral Conducting,
Sumy State A.S. Makarenko Pedagogical University,
music teacher of Higher Municipal Educational Institution of
Sumy Regional Council «Lebedinsky A.S. Makarenko Pedagogical College»,
73, Lenina Str., Lebedin, Ukraine.*

SCIENTIFIC APPROACHES TO PRIMARY SCHOOL STUDENTS' MUSICAL MEMORY DEVELOPMENT

The role of cognitive processes in the implementation of the musical activities of pupils is a topical issue of theory and methods of contemporary music education. The perception, thinking, imagination, attention, and memory of primary school students, their psychological experience, emotional, motivational, and other spheres of life has its own significant features different from the corresponding aspects of adults' psyche. Primary school age is considered to be the most favourable for the musical memory development by a variety of psycho-physiological and educational factors. The functioning of musical memory, the specifics of mnemonic processes (memory, storage, playback, remembering, forgetting) are special for different age groups of pupils and for various acts in Music lessons. The analysis and comparison of existing approaches to the definition of the characteristics of primary school students' memory have been presented in the article. The essence of the concepts of «mechanical nature of memory», «logical memory», «spontaneous memorization» have been described there. The author emphasizes the importance of conscious memorization of musical material, compares the performance of voluntary and involuntary memory, dependant from the organization of mnemonic activity. The author proves the feasibility of the development of the spontaneous type of music material memorization. The practical significance of the study is the generalization of the advanced pedagogical experience in the issue of musical memory development. Memory is one of the central and basic mental functions in early childhood. The problem of the development of memory is important in contemporary music education. The further researches will be focused on the analysis of the pedagogical conditions of the musical memory development in primary school students, and also on the examination of emotions and motivation of personality in mnemonic system of primary school students.

Keywords: musical memory, psychological development, mnemonic activity, mechanical nature of memory, logical memory, spontaneous memorization.

Подано до редакції 15.01.2016

Рецензент: д. пед. н., проф. О. В. Лобова